χρόνια τοῦ Γιώργου Σεφέρη

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

1900.— 29 Φεβρουαρίου) 13 Μαρτίου: Γέννηση, στήν Σμύρνη, τοῦ Γιώργου Σεφέρη, πρωτότοκου γιοῦ τοῦ Στέλιου καί τῆς Δέσπως (τό γένος Γ. Τενεκίδη) Σεφεριάδη.

1910.— «Θυμοῦμαι, δέκα χρονῶ, πρώτη φορά πού μέ πῆγαν στό Θέατρο, στή Σμύρνη, τά σφυρίγματα καί τούς γλωσσαμύντορες νά χτυπιοῦνται μέ τούς ἄλλους θεατές· ἡ Κυδέλη καί ὁ Παπαγεωργίου παίζαν Οἰδίποδα Τύραννο, μετάφραση τοῦ Στέλιου Σεφεριάδη, σέ ριμαρισμένους δεκαπενταστάλαβους».

1914.— Ὁ Σεφέρης γράφει τούς πρώτους στίχους του.— Καλοκαίρι: Μέ τήν ἀρχή τοῦ παγκόσμιου πόλεμου, ἡ οἰκογένεια Σεφεριάδη ἔρχεται στήν Ἀθήνα.

1917.— Ὁ Σεφέρης ὀποφοιτάει ἀπό τό Πρότυπο Κλασικό Γυμνάσιο Ἀθηνῶν.

1918.— Ἡ Δέσπω Σεφεριάδη μέ τούς δυό γιούς της «αἱ τήν κόρη της Ἰωάννα (ἀργότερα σύζυγος Κ. Τσάτσου), φτάνουν στό Παρίσι, ὅπου ὁ Στέλιος Σεφεριάδης ἐργάζεται ἤδη ὡς δικηγόρος. Ὁ Σεφέρης θά μείνει ἐκεῖ ὥς τό 1924, σπουδάζοντας «Νομικά καί πολλή λογοτεχνία».

1924.— Καλοκαίρι: Ὁ Σεφέρης, πτυχιοῦχος τῆς Νομικῆς, πηγαίνει γιά πρώτη φορά στό Λονδίνο, γιά νά τελειοποιήσει τά ἀγγλικά του, ἐν ὄψει τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Θά μείνει ἐκεῖ ὡς τά τέλη τοῦ 1925.

1925.— Χειμώνας: Ὁ Σεφέρης ἐπιστρέφει στήν Ἀθήνα.

1926.— Ὁ Σεφέρης διαρίζεται ἀκόλουθος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

1929.— Ὁ Σεφέρης συνοδεύει τόν Ἐδουάρδο Ἐρριό στό ταξίδι του στήν Ἑλλάδα.

1931.— Μάιος: Ἔκδοση τῆς Στροφῆς, μέ τό ψευδώνυμο: Γιώργος Σεφέρης. Ἡ πρώτη αὐτή συλλογή, καθώς καί ὅλα τά βιβλία πού ὁ Σεφέρης θά δημοσίευμι ὡς τό 1945, ἐκδίδεται μέ ἔξοδα τοῦ συγγραφέα.— Καλοκαίρι: Ὁ Σεφέρης ὑποπρόξενος κι ἔπειτα διευθυντής στό Γενικό Προξενεῖο Λονδίνου, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1934.— Σεπτέμβριος: Δημοσιεύεται, στήν Νέα Ἑστία, ἡ ἐπιστολή τοῦ Παλαμᾶ γιά τήν Στροφή.

1932.— Ἔκδοση, ἐκτός ἐμπορίου τῆς Στέρνας.

1934.— Στίς ἀρχές τοῦ χρόνου, ὁ Σεφέρης ἐπιστρέφει στήν Ἀθήνα.

1935.— Ἰανουάριος: Ὁ Σεφέρης ἀρχίζει τήν συνεργασία του στά Νέα Γράμματα, δημοσιεύοντας τήν Στέρνα.— Μάρτιος: Ἔκδοση τοῦ Μυθιστορήματος.

1936.— 30 Μαΐου: Τελειώνει ἡ εἰσαγωγή στό βιβλίο Θ. Σ. Ἔλιοτ, τό ὁποῖο ἐκδίδεται τόν Ἰούλιο. Ὁ Σεφέρης διορίζεται πρόξενος στήν Κορυτσά, ὅπου θά μείνει ὥς τό 1938.

1937.— 13 Φεβρουαρίου: Δημοσίευση, στά Νέα Γράμματα ἐπιστολῆς τοῦ Σεφέρη σχετικά μέ τόν καθορισμό τῆς δημοτικῆς.— Δημοσίευση τῆς πρώτης γαλλικῆς μετάφρασης ποιήματος τοῦ Σεφέρη.

1938.— Στίς ἀρχές τοῦ χρόνου ὁ Σεφέρης μετατίθεται στήν Ἀθήνα, ὡς προϊστάμενος τῆς Διευθύνσεως Ἐξωτερικοῦ Τύπου τοῦ Ὑφυπουργείου Τύπου καί Πληροφοριῶν, κι ἀφήνει μισοτελειωμένο ἕνα δοκίμιο γιά τόν Καβάφη.— Δημοσίευση τῆς πρώτης ἀγγλικῆς μετάφρασης ποιημάτων τοῦ Σεφέρη.— Αὔγουστος: Τελειώνει ἡ γραφή τοῦ «Διάλογος πάνω στήν ποίηση» πού ἀπευθύνεται στόν Κ. Τσάτσο, γιά τό δοκίμιό του «Πρίν ἀπό τό ξεκίνημα».— Καλοκαίρι: Ἀρχίζει, στήν Ἀσίνη, ἡ σύνθεση τοῦ «Ὁ βασιλιάς τῆς Ἀσίνης», πού θά τελειώσει τόν Ἰανουάριο 1940.— Ὁ Στέλιος Σεφεριάδης ὑποχρεώνεται, ἀπό εἰδικό νομοθετικό μέτρο, νά ἐγκαταλείψει τήν πανεπιστημιακή του ἕδρα πέντε χρόνια πρίν ἀπό τό νόμιμο ὅριο ἡλικίας.

1939.— Φεβρουάριος: Σύνθεση τοῦ «Ἡ τελευταία μέρα» τό ποίημα αὐτό δέν μπόρεσε νά δημοσιευτεί κάτω ἀπό τήν μεταξική λογοκρισία· κυκλοφόρησε χειρόγραφο σέ ἑπτά τόμια, ἀφήνοντας ἀρκετά προχωρημένη τήν πρώτη γραφή τῆς ἐργασίας του γιά τόν Καβάφη· θά τήν ξαναπιάσει στά τέλη τοῦ 1946 καί θά τήν ἐγκαταλείψει ὁριστικά στίς ἀρχές τοῦ 1949.

1943.— 10 Μαρτίου: Διάλεξη τοῦ Σεφέρη στό Κάιρο, γιά τόν θάνατο τοῦ Παλαμᾶ.— 16 καί 19 Μαΐου: Διάλεξη τοῦ Σεφέρη, στό Κάιρο καί στήν Ἀλεξάνδρεια, γιά τόν Μακρυγιάννη.— 12 Ἰουνίου: Διάλεξη γιά τόν Παλαμᾶ, στήν Ἀλεξάνδρεια.— 2 Ὀκτωβρίου: Ἐγκαίνια, στήν Ἀλεξάνδρεια, τῆς Ἔκθεσης «Δυό χρόνια σιωπᾶς — Δυό χρόνια ἀγώνα», πού ὠργάνωσαν οἱ Ἀλεξανδρινοί διανοούμενοι καί καλλιτέχνες τοῦ Ε.Α.Σ. μέ τήν βοήθεια τοῦ Σεφέρη.

1944.— Φεβρουάριος: Ἔκδοση τῶν Δοκιμῶν, στό Κάιρο.— Μάρτιος: Ἔκδοση φωτολιθογραφική, στό Κάιρο, τῆς χειρόγραφης ἔκδοσης τῶν Ἀκριτικῶν τοῦ Σικελιανοῦ, μέ αὐτόγραφο πρόλογο τοῦ Σεφέρη.— Καλοκαίρι: Ἰδιωτική φωτολιθογραφική ἔκδοση, στήν Ἀλεξάνδρεια τοῦ χειρόγραφου τοῦ Ἡμερολογίου Καταστρώματος, 6'.— Αὔγουστος: Σύντομο ὑπηρεσιακό ταξίδι τοῦ Σεφέρη στό Λονδῖνο.— Σεπτέμβριος: Ὁ Σεφέρης ἀκολουθεῖ τήν Ἑλληνική Κυβέρνηση στήν Ἰταλία· 23 Ὀκτωβρίου: Ἐπιστροφή στήν ἐλευθερωμένη Ἀθήνα.

Μετά τόν πόλεμο

1945.— Ὁ Σεφέρης, διευθυντής τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Ἀντιβασιλέα, Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, ὡς τό 1946.— Φεβρουάριος: Σύμβουλος τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ὡς τόν Ἀπρίλιο 1946.— Δεκέμβριος: Δημοσίευση, στό Τετράδιο, τοῦ Ἡμερολογίου Καταστρώματος, 6', καί ἔκδοσή του ἀπό τόν οἶκο «Ἴκαρος».

1946.— 24 Φεβρουαρίου: Ὁ Σεφέρης τελειώνει τήν ἐργασία του γιά τόν Ἐρωτόκριτο· στίς 11 Μαρτίου διαβάζει τό μεγαλύτερο μέρος της στόν «Παρνασσό». Ὀκτώβριος: Ἔκδοση τοῦ Ἐρωτόκριτος.— 2 Ὀκτωβρίου: Στόν Πόρο, μέ δυό μήνες ἄδεια, «τήν πρώτη ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ '37».— 17 Νοεμβρίου: Ὁ Σεφέρης ἀρχίζει νά γράφει τήν ἐργασία του «Κ. Π. Καβάφης, Θ. Σ. Ἔλιοτ· παράλληλοι», τήν ὁποία θά τελειώσει στίς 24 Νοεμβρίου.— 3 Δεκεμβρίου: Ἐπιστροφή στήν Ἀθήνα.— 17 Δεκεμβρίου: Διάλεξη, στό Βρεττανικό Συμβούλιο, γιά Καβάφη — Ἔλιοτ.

1947.— 26 Φεβρουαρίου: Ἀπονομή τοῦ Ἔπαθλου Παλαμᾶ στόν Σεφέρη.— Μάρτιος: Δημοσίευση τοῦ «Τελευταίος Σταθμός» στό Τετράδιο καί ἔκδοσή τῆς «Κίχλης» ἀπό τόν «Ἴκαρο».— 2 Μαΐου: Ὁμιλία τοῦ Σεφέρη στά ἐγκαίνια τῆς ἔκθεσης τοῦ Θεόφιλου.

Ὁ πόλεμος

1940.— Μάρτιος: Ἔκδοση τοῦ Τετραδίου Γυμνασμάτων (1928 - 1937).— Ἀπρίλιος: Ἔκδοση τοῦ Ἡμερολογίου Καταστρώματος.— Μάϊος: Ἔκδοση τοῦ Ποιήματα, Ι (περιλαμβάνει: Στροφή, Ἡ Στέρνα, Μυθιστόρημα, Γυμνοπαιδίαι).

1941.— 6 Ἀπριλίου: Τήν ἡμέρα τῆς γερμανικῆς ἐπίθεσης, ὁ Σεφέρης δηλώνει στούς ξένους δημοσιογράφους: «Ξέρουμε τώρα πώς ὑπάρχει μιά νέα τάξη πραγμάτων στήν Εὐρώπη. Ξέρουμε τί σημαίνει: τήν δολοφονία τῶν ἀδυνάτων· τήν χρήση τῶν πιό ποταπῶν μορφῶν ψευτιᾶς γιά τήν διάπραξη αὐτῶν τῶν φόνων· τήν συστηματική ἐξόντωση τῶν μικρῶν ἐθνῶν».— Γάμος τοῦ Γιώργου Σεφέρη καί τῆς Μαρίας Ζάννου.— 22 Ἀπριλίου: Τό ξεῦγος Σεφέρη ἀκολουθεῖ τήν Ἑλληνική Κυβέρνηση στήν Κρήτη.—16 Μαΐου: Ἄφιξη στήν Αἴγυπτο καί παραμονή στήν Ἀλεξάνδρεια ὡς τόν Ἰούλιο. Αὔγουστος: Ἄφιξη στήν Ν. Ἀφρική· πρῶτα Γιοχάννεσμπουργκ καί κατόπιν Πρετόρια, ὅπου ὁ Σεφέρης μένει ὡς τόν Ἀπρίλιο 1942, ὑπηρετώντας στήν Ἑλληνική Πρεσβεία. Σύνθεση τοῦ «Μέρες τοῦ Ἰουνίου '41» (μέ τήν χαρακτηριστική ἔνδειξη: «Κρήτη, Ἀλεξάνδρεια, Νότιος Ἀφρική: Μάης — Σεπτέμ. '41».— Ὁ Σεφέρης ἀρχίζει μιά ἐργασία πάνω στόν Καβάφη.

1942.— Ἔκδοση, στήν Ἀλεξάνδρεια, τῆς Λύρας τοῦ Κάλβου, μέ τόν πρόλογο τοῦ Σεφέρη.— Ἀπρίλιος: Ὁ Σεφέρης μετατίθεται στό Κάιρο, στήν Διεύθυνση Τύπου καί Πληροφοριῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης. Φεύγει ἀπό τήν Πρεσβεία, ὡς σύμβουλος, στήν Πρεσβεία τοῦ Λονδίνου, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1952.

1948.— 30 Ἰανουαρίου: Ὁ Σεφέρης ἀπαγγέλλει στίχους του στό ποιητικό ἀπόγευμα πού ὀργάνωσε πρός τιμή του ὁ μορφωτικός σύλλογας «Ἀθήναιον».— Τελευταία ἐπίσκεψη στόν Ἄγγελο Σικελιανό. Φεβρουάριος: Ὁ Σεφέρης σύμβουλος στήν Πρεσβεία τῆς Ἄγκυρας, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1950.

1949.— Ἀπρίλιος: Ὁ Σεφέρης τελειώνει τόν πρόλογο στό βιβλίο Θ. Σ. Ἔλιοτ, Ἡ Ἔρημη Χώρα καί ἄλλα ποιήματα, πού θά ἐκδοθεῖ τόν Αὔγουστο ἀπό τόν «Ἴκαρο».

1950.— 26 Ἰουνίου: Ὁ Σεφέρης στήν Λάεδραυνδα, παρακολουθεῖ ἐπί τρεῖς μέρες ἀνασκαφές.— Ἰούλιος: Ὁ Σεφέρης ἐπισκέπτεται τό Ἀϊβαλί καί τήν Καππαδοκία.— Ἔκδοση τῶν Ποιημάτων 1924 - 1946 ἀπό τόν «Ἴκαρο». Αὔγουστος: Ὁ Σεφέρης στήν Πόλη.— Δεκέμβριος: Ἐπιστροφή τοῦ Σεφέρη στήν Ἀθήνα.

1951.— Μάρτιος: Ὁ Σεφέρης πηγαίνει στήν Ἄγκυρα νά παραδώσει ὑπηρεσία.— Μάϊος: Μετατίθεται, ὡς σύμβουλος, στήν Πρεσβεία τοῦ Λονδίνου, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1952.

1952.— Ὁ Σεφέρης, διορισμένος πρεσβευτής στόν Λίβανο, τήν Συρία, τήν Ἰορδανία καί τό Ἰράν, φθάνει ἀπό τό Λονδίνο (ὕστερα ἀπό δεκαήμερη παραμονή στήν Βενετία) στήν Ἀθήνα.

1953.— Ἰανουάριος: Ὁ Σεφέρης στήν Βηρυτό, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1956.—Ἀπρίλιος: Ἔκδοση τοῦ Τρεῖς μέρες στά μοναστήρια τῆς Καππαδοκίας.— 6 Νοεμβρίου: Ἄφιξη στήν Κύπρο.

1954.— Δεύτερο ταξίδι στήν Κύπρο.

1955.— Σεπτέμβριος: Τρίτο ταξίδι στήν Κύπρο.— Δεκέμβριος: Ἔκδοση τοῦ ... Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν... ἀπό τόν «Ἴκαρο».

1956.—Καλοκαίρι: Ὁ Σεφέρης διευθυντής τῆς Β' Πολιτικῆς Διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, στήν Ἀθήνα, ὅπου θά μείνει ὡς τό 1957.

1957.— Φεβρουάριος: Ὁ Σεφέρης στά Ἡνωμένα Ἔθνη γιά τήν συζήτηση τοῦ Κυπριακοῦ.— Μάϊος: Διορίζεται πρεσβευτής στό Λονδίνο, ὅπου θά παραμείνη ὡς τό 1962.

1960.— Τό Πανεπιστήμιο τοῦ Καΐμπριτζ ἀπονέμει στόν Σεφέρη τόν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα τῆς φιλολογίας.

1961.— 3 Μαρτίου: Τό Βραβεῖο Φόϋλ ἀπονέμεται στόν Σεφέρη (γιά πρώτη φορά σέ ξένα ποιήματα,— Πρώτη δημόσια ἐκτέλεση τῶν «Ἐπιφανείων» τοῦ Μίκη Θεοδωράκη, πάνω σέ τέσσερα ποιήματα τοῦ Σεφέρη.

1962.— Ἰανουάριος: Ἔκδοση τοῦ τόμου Γιά τόν Σεφέρη, τιμητικοῦ ἀφιερώματος στά τριαντάχρονα τῆς Στροφῆς.— Ἀπρίλιος: Κυκλοφορεῖ ἡ τρίτη ἔκδοση τῶν Ποιημάτων ἀπό τόν «Ἴκαρο».— Αὔγουστος: Ὁ Σεφέρης ἐπιστρέφει ὁριστικά στήν Ἀθήνα καί ἔκτοτε δέν ἀναλαμβάνει πλέον ἐνεργό ὑπηρεσία στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν.

1963.— Τοῦ ἀπονέμεται (πρώτη φορά σέ Ἕλληνα) τό Βραβεῖο Νόμπελ τῆς Λογοτεχνίας.

1964.— Ἀναγορεύεται ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἀναγορεύεται ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης.

1965.— Ἀναγορεύεται ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πρίνστον (Η.Π.Α.).

1966.— Ἐκλέγεται ἐπίτιμο μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας Τεχνῶν καί Ἐπιστημῶν.

1968.— Ἐκλέγεται ἑταῖρος τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀνωτάτων Μελετῶν τοῦ Πρίνστον.— Τό προσφέρεται ἡ ἕδρα τοῦ καθηγητοῦ τῆς ποίησης στό Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ.

(Στοιχεῖα ἀπό τήν μελέτη τοῦ Γ. Π. Σαββίδη: «Σχεδίασμα χρονολογίας Γιώργου Σεφέρη (1873—1962)»).

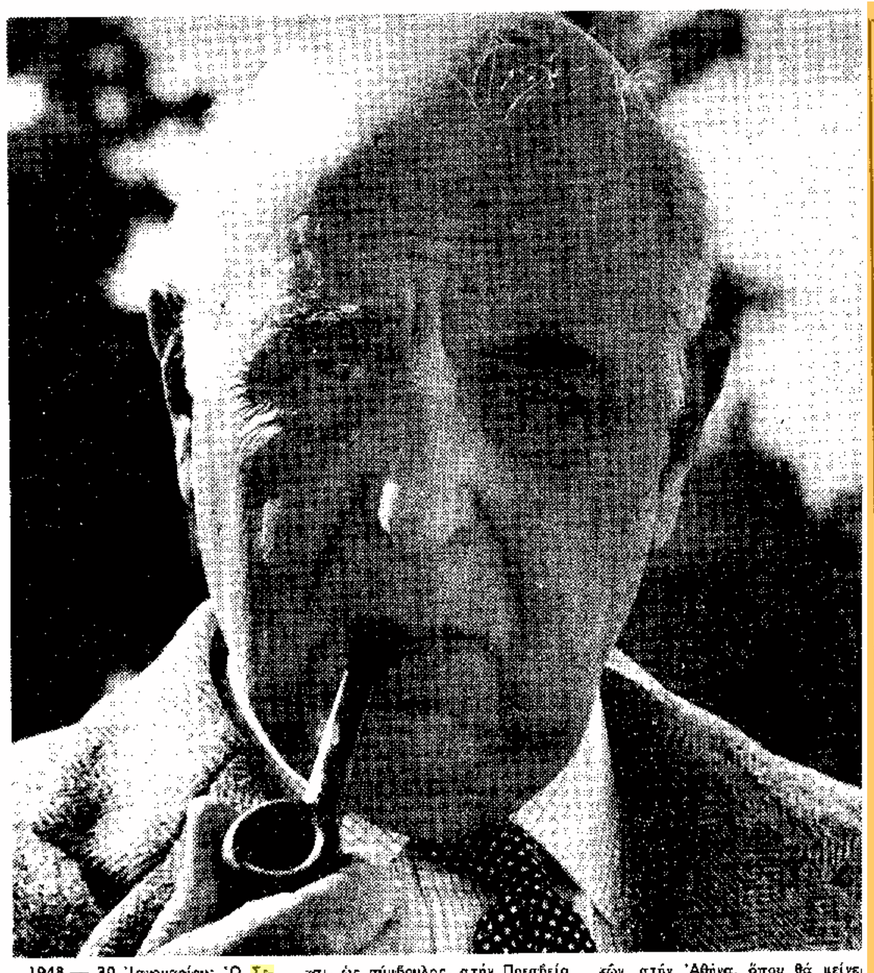

Μέ τήν γυναῖκα του στό δῶμα τοῦ σπιτιοῦ τους

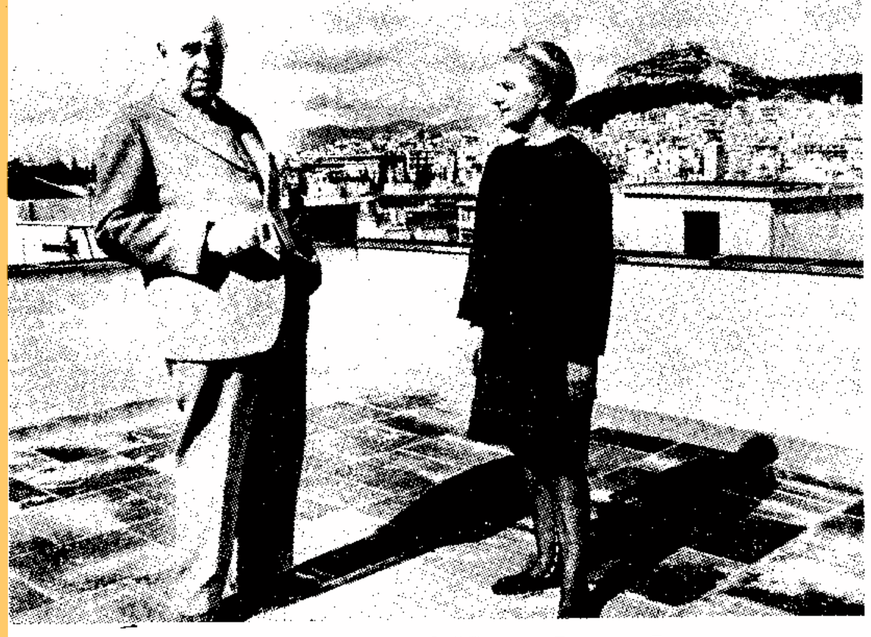

Στόν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του στόν Ἀρδηττό

Μέ τήν βασίλισσα τῆς Σουηδίας, στό ἐπίσημο γεῦμα μετά τήν ἀπονομή τοῦ Βραβείου Νομπέλ

ΡΙΖΩΜΕΝΟΣ στή γῆ τῆς Ἑλλάδας

Ὁ κ. Λίνος Πολίτης ἔχει ἕτοιμη μιά ἐκτενῆ «Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας», πού θά ἐκδοθῆ στά ἀγγλικά ἀπό τόν γνωστό ἐκδοτικό οἶκο τῆς Ὀξφόρδης, τήν CLARENDON PRESS (τό χειρόγραφο ἔχει ἤδη παραδοθῆ στόν ἐκδοτικό οἶκο). Ἀπό τό βιβλίο αὐτό εἶχε τήν καλωσύνη νά μᾶς παραχωρήση τό παρακάτω ἀπόσπασμα ὅπου συνοψίζει τίς κρίσεις του γιά τό ποιητικό ἔργο τοῦ Σεφέρη.

Μέ τόν τίτλο «Ποιήματα, 1» ὁ Σεφέρης ἔδωσε τό 1940 μιά πρώτη συναγωγή τῶν ὡς τότε δημοσιευμένων συλλογῶν του· τό 1950, μέ τόν τίτλο «Ποιήματα, 1924—1946», ἔκαμε μιά δεύτερη συναγωγή, στήν ὁποίαν, ἀπό τό 1961, ἐνωμάτωσε καί τά ποιήματα γιά τήν Κύπρο. Εἶναι, μποροῦμε νά ποῦμε, τό CORPUS τῆς ποίησής του, πού ἀντιπροσωπεύει τριάντα χρόνια ἐντατικῆς καί ὑπεύθυνης ποιητικῆς καλλιέργειας (ἀπό τό «FOG» — ὁ τίτλος ἀγγλικά — τῆς «Στροφῆς», χρονολογημένο Λονδῖνο, Χριστούγεννα 1924, ὡς τόν Νοέμβρη τοῦ 1953, χρονολογία τῆς «Σαλαμίνας τῆς Κύπρος» στήν τελευταία συλλογή). Δέν εἶναι ἀσφαλῶς τά μόνα πού ἔγραψε (τυχαῖα δημοσιεύτηκε πρόσφατα μιά νεανική του «μπαλάντα» στό ὕφος τοῦ VILLON καί στή γλῶσσα τοῦ Ἐρωτόκριτου), ἀλλά ὁ Σεφέρης εἶναι ποιητής ὄχι μόνο ἐξαιρετικά λιγόλογος, ἀλλά καί ἐξαιρετικά φειδωλός στήν παρουσία του στό κοινό (παράδειγμα ἀντίστοιχο μέ τόν Καβάφη καί ἀντίθετο ἀπό τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Σικελιανοῦ). Ὕστερ' ἀπό τό 1955 μόνο τελευταῖα, παρουσίασε κάτι ἀπό τήν πρόσφατη ποιητική του παραγωγή, τά «Τρία κρυφά ποιήματα» (1966), πού συνεχίζουν μᾶλλον τήν πιό ἐσωτερική γραμμή τῆς «Κίχλης» καί μᾶς ξαναδίνουν τή γνώριμη φωνή του, περισσότερο τώρα, αὐστηρή καί ἑρμητική.

Τό σύνολο αὐτό μᾶς δίνει τήν ὁλοκληρωμένη του ποιητική φυσιογνωμία — ἀπό τίς θεμελιώτερες ὄχι μόνο μέσα στή νέα ἑλληνική, ἀλλά καί μέσα στήν ὅλη σύγχρονη ποίηση. Στά βασικά καθοριστικά συστατικά της ἡ φυσιογνωμία αὐτή εἶναι κυρίωτατα ἑλληνική, ριζωμένη στό χῶμα τῆς Ἑλλάδας πού τόν γέννησε. Καί ἡ Ἑλλάδα τοῦ Σεφέρη δέν ἔχει τήν φανταχτερή λαμπρότητα μιᾶς θεώρησης ἐξωτερικῆς, ἀλλά μιά συνείδηση, γεμάτη βάρος καί εὐθύνη, ἰδιαίτερη στό χρόνο, στόν τόπο καί στό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, «μέ τ' ἀρχαία μνημεῖα καί τή σύγχρονη θλίψη». Ἰδωμένα μέ τή ματιά αὐτή ὁ Σεφέρης δίνει καινούργιο νόημα, ποιητικό καί συμβολικό, στίς Μυκῆνες ἢ τή Σαλαμίνα τῆς Κύπρος, στόν Ὀδυσσέα ἢ τόν Ὀρέστη — θεωρώντας, ἀκριβῶς μέ τήν ἑλληνική του ἀσθένεια, πανάρχαια σύμβολα, πού εἶναι καί σύμβολα τοῦ κοινοῦ Εὐρωπαίου καί σύγχρονου ἀνθρώπου, καί παραθέτοντας, μέ τήν εὐχέρεια πού τοῦ δίνει ἡ ἑλληνική του ἰθαγένεια, ἀκόμα καί αὐτούσια παραθέματα ἀπό τούς κλασικούς στούς στίχους του. Κι' αὐτό χωρίς ἴχνος «κλασικισμοῦ»· ἀντίθετα, ἡ γλῶσσα τοῦ Σεφέρη, δημοτική πέρα ὡς πέρα, καταταλάζει θαρρεῖς μέσα της ὅλο τό δούλεμα πού πῆρε ἡ ἑλληνική γλῶσσα στή μακρόχρονη ἱστορία της, ἀπό τόν Αἰσχύλο καί τό Σοφοκλῆ ὡς τήν κοινή τῶν Εὐαγγελίων, καί ἀπό τό δημοτικό τραγούδι καί τόν «Ἐρωτόκριτο» ὡς τόν Σολωμό καί τόν Καβάφη. Οἱ μνῆμες αὐτές δέν ἀλλοιώνουν, κάνουν ἴσια-ἴσια πιό χαρακτηριστική τή δική του, ἐντελῶς προσωπική καί ἀνεπανάληπτη φωνή, πού βρίσκει ἀπό τήν ἄλλη μεριά τόν φυσικό της παράλληλο στή σύγχρονη κοινή ποιητική γλῶσσα.

Ὅλ' αὐτά δέν σημαίνουν ὅμως βέβαια πώς ὁ Σεφέρης εἶναι ζηλόφθονα «ἑλληνικός» καί μόνο. Στά πρῶτα του ποιήματα φανερή εἶναι ἡ ἐπίδραση τῆς «POESIE PURE» τῶν Γάλλων συγχρόνων του· ἀπό τό «Μυθιστόρημα» γίνεται αἰσθητή ἡ παρουσία τοῦ ELIOT καί τοῦ POUND (ἄν καί ὄχι στό βαθμό πού θεώρησαν μερικοί κριτικοί). Ἀλλά οἱ «ἐπιδράσεις» εἶναι τό λιγώτερο πού παίζει ρόλο στόν Σεφέρη. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει πώς ὁ ποιητής αὐτός, πού ἔχει περάσει μέσα του τόση Ἑλλάδα, θρίσκεται σύρριζα στά προβλήματα τοῦ καιροῦ του, στίς ἀγωνίες τοῦ σύγχρονου — στήν ὁλότητά του — ἀνθρώπου. Μπορεῖ τό ποίημα νά ξεκινᾶ ἀπό τόν βασιλιά τῆς Ἀσίνης ἢ τήν Ἑλένη, ἡ συμβολική του πηγαίνει σέ βάθος σέ ἐπάλληλα στρώματα, πού μᾶς ἀποκαλύπτουν τόν «φυλαμοιβάν» πόλεμο καί τούς «φίλους τοῦ ἄλλου πολέμου» καί πού τό κέντρο τους τείνει πάντα στόν ἄνθρωπο, καί «μᾶς προσφέρουν ἀποκαλύψεις πού κρατοῦν τό βάρος καθολικῶν ἀληθειῶν καί μᾶς βοηθοῦν ἔτσι νά μᾶς ἀποκαλυφθῆ τό βαθύτερο νόημα τοῦ καιροῦ μας» (E. KEELEY— PH. SHERRARD).

Ὁ Σεφέρης δέν εἶναι εὔκολος ποιητής (καί ποιός ποιητής εἶναι;)· καί ἡ ἀπήχηση πού βρῆκε ἤρθε σιγά-σιγά καί δύσκολα. Ὡστόσο δέν εἶναι σκοτεινός. Ἡ γλῶσσα πού μιλᾶ, αὐτή εἶναι δύσκολη, στή γλῶσσα ὅμως αὐτή ἡ φωνή του εἶναι εὐκρινής καί ἀπερίφραστη ἔχεις τήν ἐντύπωση πώς πετυχαίνει τήν καίρια ἔκφραση, ποῦ δέν μπορεῖ νά εἰπωθῆ ἀλλιῶς. Αὐτό εἶναι ἴσως τό πιό ἀξιαγάπητο στήν ποίησή του, ἡ ἁπλότητα πού φτάνει στή θερμότητα μιᾶς ἐξομολόγησης· καί ἡ σταθερότητα, τόσο ἀντίθετη μέ τήν ἐκφραστική διάλυση τῆς προηγούμενης γενιᾶς — μιά σταθερότητα πού μᾶς ἐπιτρέπει νά τόν ὀνομάσουμε «κλασικό». Ἄς προσθέσουμε κι' ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικό. Ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη δέν εἶναι βέβαια χαρούμενη· εἶναι ἀπαισιόδοξη καί μελαγχολική. Ἔχει τή θλίψη τοῦ ἀνθρώπου πού συλλογίζεται πολύ πάνω στ' ἀνθρώπινα, κι' ἀκόμα τοῦ Ἕλληνα μέ τό κατακάθι τῆς πίκρας ἀπό τή σκλαβιά καί τίς ἐθνικές περιπέτειες (τόν «κσημό τῆς Ρωμιοσύνης», ὅπως τόν εἶπαν). Ὡστόσο ἡ διάθεση αὐτή δέν ὁδηγεῖ στήν ἄρνηση ἢ στήν καταστροφή. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά τοῦ σκοταδιοῦ εἶναι τό φῶς, μαῦρο ἀλλά καί ἀγγελικό, «ἀπό τό μέρος τοῦ ἥλιου» στό κάστρο τῆς Ἀσίνης θ' ἀνεβῆ στό τέλος «ἀσπιδοφόρος ὁ ἥλιος πολεμώντας». Κάτω ἀπό τήν ἄρνηση ὑπάρχει μιά πίστη πού προστατεύει ἀπό τήν ἀπελπισία, καί μία στιβαρή σίσθηση τῶν πραγμάτων πού προστατεύει ἀπό τή διάλυση καί τόν μηδενισμό.

Τοῦ
ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ὁ Σεφέρης καί ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων

ΕΚΕΙΝΟΣ πού γεννιέται σέ σκλαβωμένα χώματα φυσικό εἶναι νά νιώθει πιό ἔντονα τόν καημό τῆς ἐλευθερίας — γιατί τήν ξέρει ἀδέβαια — ἀπ' αὐτόν πού τήν γνώρισε σάν κληρονομημένο, αὐτονόητο ἀγαθό. Ἴσως στήν καταγωγή του ἀπό τήν Ἰωνία, στό ξερίζωμά του ἀπό τή γῆ της νά χρωστάει κι ὁ Σεφέρης τήν πονεμένη διαύγεια καί συνάμα τήν καρτερία τῆς ἱστορικῆς ματιᾶς του ὅταν ἀναφέρεται, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, στή μοίρα τοῦ ἑλληνισμοῦ — πού εἶναι ἕνας ἀδιάκοπος σχεδόν ἀγώνας γιά ἐλευθερία.

Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ ζωή τοῦ Σεφέρη μοιράστηκε ἀνάμεσα στό δημόσιο λειτούργημα καί στή λογοτεχνική δημιουργία, οὔτε κι ὑπάρχει ἀντίφαση ἀνάμεσα στά δυό. Σά διπλωμάτης, ὑπηρέτησε τό Ἑλληνικό Κράτος — χεροπιαστή, ἄν κι ἀτελή, ἐνσάρκωση τοῦ ἑλληνισμοῦ — σέ κρίσιμες, συχνά, ὥρες καί περιοχές· σάν ποιητής, ὑπηρέτησε τά πιό πλατειά ἐκεῖνα ἑλληνικά ἰδανικά πού ταυτίζονται μέ τήν ἐλευθερία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μέ τήν ἀλήθεια καί μέ τή δικαιοσύνη. Ἀλλά καί στό ἴδιο τό ἔργο του δέν εἶναι πάντα εὔκολο νά ξεχωρίσεις πότε ἀναφέρεται στή μοίρα τοῦ μοναχικοῦ ἀνθρώπου καί πότε στό ριζικό τοῦ γένους: τά δυό στοιχεῖα δένονται πολλές φορές ἀξεδιάλυτα, κι ὁ ἀμοιβαῖος φωτισμός τους ὁποκαλύπτει ἀνυποψίαστες ἀνάμεσά τους ἀναλογίες. Ὁ βασανισμένος Ἀργοναύτης στό «Μυθιστόρημα» συμβολίζει τόν καθέναν ἀπό μᾶς, ἀλλά κι ὅλον μαζί τόν ἑλληνισμό.

Νά γιατί στάθηκε διπλό τό ρίγος πού χάρισε στή γενιά μου ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη ὅταν τήν πρωτάγγιξε — σέ χρόνους σκοτεινούς, στήν Κατοχή. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔδειξε πάσο πολυσήμαντος μπορεῖ νάναι (ὅπως καί κάθε μεγάλη δημιουργία, συνειδητά ἢ ὄχι) ὁ Σεφερικός λόγος: στίχοι γραμμένοι πιθανώτατα μέ ἀφετηρία καθαρά ὑποκειμενικά βιώματα — λόγια πού εἶχαν ξεπηδήσει ἀπό τίς προσωπικές ἀνησυχίες τοῦ ποιητή σέ καιρούς εἰρηνικούς — βρίσκονταν θαυμαστά συνταιριασμένοι στήν ἀγωνία τοῦ σκλαβωμένου Ἔθνους:

Κι ἦρθε ἡ μεγάλη μοναξιά,
κι ἦρθε ἡ μεγάλη στέρηση
μαζί μ' αὐτή τήν ἄνοιξη...
...μέσα σέ μιά πατρίδα πού δέν εἶναι πιά δική μας...

«Στήν πέτρα τῆς ὑπομονῆς προσμέναμε τό θᾶμα» — τήν ἀπελευθέρωση. Σ' ὧρες αἰσιόδοξες (ὑπῆρχαν καί τέτοιες) φτερούγιζε στή μνήμη μας χαρούμενο ἐκεῖνο τό «Ὅλα θά γίνουνε ξανά σάν πρῶτα...». Γρήγορα ὅμως θυμόμασταν τά «φίδια σταυρωτά μέ τίς ὀχιές» πού μᾶς ἐξουσίαζαν, τή «ζυγαριά πού βάραινε κατά τό μέρος τῆς ἀδικίας», καί ξεχείλιζε ξανά ἡ ἀπελπισία:

«Μά ἡ νύχτα δέν πιστεύει στήν αὐγή...»

Τούτη ἡ αὐγή τῆς «Στέρνας» ταυτιζόταν μέ τήν ἐλπιδοφόρα νοσταλγία πού ἐκφράζει καί ἡ «ξεχασμένη αὐγή» τοῦ «Ἐρωτικοῦ Λόγου». Ὑπῆρχαν ὅμως καί αὐγές πού φέρναν οἱ ἴδιες τήν ἀπόγνωση:

«Κι' ὅμως τό ξέραμε πώς τήν ἄλλη αὐγή δέ θά μᾶς ἔμενε τίποτε πιά... μήτε ἡ ἀνάμνηση πώς εἴμασταν κάποτε ἄντρες».

Ἀπ' αὐτούς πού εἶχαν μείνει ἄντρες, χάθηκαν — ἢ σάπισαν στίς φυλακές καί στά στρατόπεδα — πολλοί, κατόπι ξεχάστηκαν:

Οἱ σύντροφοι τέλειωσαν μέ τή σειρά,
μέ χαμηλωμένα μάτια...
Κανείς δέν τούς θυμᾶται. Δικαιοσύνη.

Μήτε κι ἡ ὑποταγή ὅμως εἶχε κανένα ὄφελος:

Μᾶς ἔλεγαν θά νικήσετε ὅταν ὑποταχθῆτε.
Ὑποταχτήκαμε καί βρήκαμε τή στάχτη.

Ἀπό τή στάχτη, βέβαια, ξεπετάγονται καμιά φορά ἀθάνατα πουλιά. Ἀλλά ὁ συμβολισμός τους εἶναι ἀμφίβολος κι ἐπιδέχεται αὐθαίρετες ἑρμηνεῖες.